

Türk folklorunda Nisan yağmuru

Z

NİSAN yağmuru, rûmî takvime göre nisan ayında yağan yağmurlara verilen isimdir. Rûmî takvimle mîlâdî takvim arasında 13 gün fark olduğu için, milâdî 13 Nisan'da başlayıp 12 Mayıs'ta sona eren nisan ayı halk arasında "yağmur ayı" veya "yağar ay" olarak nitelendirilir. "Kırk ikindi yağmurları" da bu aya rastlar.

Nisan, çiçeklerin açma, çimenlerin yeşerme ayıdır. Meyve ağaçları bu ayda çiçeklenir. Birçok sebzenin fidesi de nisanda yetişmiş olur. Tarımda verim önemli ölçüde nisan yağmurlarına bağlıdır. Dîvan şiirinde "ebr-i nisan" (nisan bulutu) mecâzî mânâda bolluk

ve bereketi anlatır. Nisan ayında ilk yağan yağmura çok değer verilir.

Günümüzde Orta Asya'da, İslam ve Balkan coğrafyalarında, Hızır ile İlyas peygamberlerin 6 Mayıs'ta (rumî takvime göre 23 Nisan) buluştuğuna inanılmaktadır. "Hıdrellez" (Hızır-İlyas) ismi verilen bu günde yağan yağmura önem atfedilir. Bolluğun ve bereketin timsâli olan Hızır Peygamber'in evleri ziyâret edeceği inancıyla kaplara yağmur suyu doldurulması âdeti hâlâ yaşatılmaktadır. Yağmur çiğleriyle yoğurt yapma geleneği de devam etmektedir. Ayrıca halk arasında Hıdrellez gecesi, yüzük, küpe gibi takılar toplanır, bir toprak çömleğin içine konur, içi suyla doldurulan küpün ağzı

bir tülbentle bağlanır ve küp bir gül fidanının dibine gömülür. Buna "Bah-tiyar çömleği", "Martıval çömleği" adı verilir. Sabah topraktan geri çıkarılan çömleğin ağzı mâniler okunarak açılır ve küpten takılar çıkarılmaya başlanır. Çıkan takının sâhibine denk düşen mâni o kimsenin niyetine ve tâlihine karşılık gelir. Bu uygulamalar, nisan yağmurları ve nisan tası geleneği ile de örtüşmektedir.

Halk nezdinde nisan yağmurlarının üç olağanüstü gücü olduğu görülmektedir: bereket, şifâ, uğur. Nisanda yağmur yağmazsa kıtlık olacağına inanılır. Nisan yağmurunun olağanüstü gücüne inanılmasıyla oluşan pratiklerin önemli bir bölümü, halk hekimliğiyle ilgilidir.

Anadolu'da nisan yağmuru ile ilgili bâzı inanış ve pratikler şöyledir:

Nisan yağmurları bir kaptan toplanır. Üzerine duâlar okunur, sabah aç karna ve akşam birer bardak olmak üzere yedi gün üst üste içilir.

Nisan yağmuru suyu ile çimenler karıştırılıp ısıtıldıktan sonra bu su ile küçük çocukları şartlarlar.

Rûhî bunalım geçirenlere 3 Gulhü-vallahü (İhlas sûresi) okunarak nisan yağmuru içirilir, nisan yağmuru suyuyla yıkanır.

Nisan yağmurunda ıslanmanın sağlık, uğur getireceğine inanılır. Bu sebeple yağmur başlayınca baş açık ıslanılır.

Nisan yağmuruyla boy abdesti alan kızın kısmeti açılır.

Küçük çocuklara vücutlarına faydalı olsun diye her sabah nisan yağmuru içirilir.

Üzerinden yedi yıl geçen nisan yağmuru suyu zemzem sayılır. Hastalara içirilir. Ölecek hastaların ağzına damlatılır.

Nisan ayının ilk yağmur suyunu içen insanın başı ağrımaz.

Asmanın baharda dallarının kesilmesiyle akan suyu toplanır, içine nisan yağmuru katılır. Bu karışım zemzem niyetine içilir. Ölecek insanlara da bu su içirilir, kefenine sürülür.

Korkan kişilere, hasta hayvanlara nisan yağmuru içirilir.

Zayıf, hastalıklı inekler, buzağılar nisan yağmuruna çıkarılır, ıslatılır, bu yağmur içirilir.

Kara merkebin kulağından bir parça kan alınarak yedi damla nisan yağmurunun içine karıştırılıp veremli hastaya içirilirse iyileşeceğine inanılır.

Nisan yağmuru kırk anahtarlı tasa konup üzerine okunur, sinir hastalarına içirilir.

Nisan ayında ilk yağın yağmur suyuyla yoğurt çalınır.

Para keseleri bereket için nisan yağmuruyla yıkanır.

Nisan yağmuruyla yemek pişiren gelecek nisana kadar yokluk çekmez.

Nisan suyu ambarlara, un sandıklarına bereket olsun diye serpilir.

Nisan suyu mutfaktaki yiyeceklere bereket düşüncesiyle serpilir.

Tırnağı makas görmeden avuçları nisan suyuyla yıkanan bebek büyüyünce eli açık, cömert olur.

İlk nisan yağmuru yağarken evin damına hânedeki insan sayısı kadar taş dizilir. Yağmur dinince taşların altına bakılır. Kimin taşının altından böcek çıkarsa o yıllık rızkının bol olacağına inanılır.

Nisan yağmurlarının yedinci günü yağın yağmur yutulursa kapalı kısmetin açılacağına, dileklerin yerine geleceğine inanılır.

Türbe kapı ve pencerelerine dilek için bağlanan bez parçaları nisan suyuyla yıkanmış olursa dilekler daha çabuk yerine gelir.

Nisan yağmuru yağmadan sebzeler yenmez.

Zemzem suyu içine nisan yağmuru katılarak çoğaltılır.

Nisan yağmurlarıyla yetişen yemlik, madımak, kuşkuş, ebegümeci, ısırgan gibi bitkilerin yapraklarından yapılan yemekler yenilirse o yıl hasta olunmaz.

Nisan yağmuruyla yıkanan saçlar gürleşir.

Bitkilerdeki böceklere ilâç olarak nisan suyu serpilir.

Nisan yağmuru gözlere sürülürse göz ağrısına iyi gelir.

Nisan yağmuru ile yıkanmış iplere yedi düğüm atılıp yedi âyet okunarak ağrıyan yerlere bağlanır.

İlk nisan yağmuru suyuyla muska yazılır.

Nisan yağmurlarının yedinci günü yunus balıkları ağzılarını açıp yağmur bekler.

Nisan yağmuru istiridyenin içinde inci, yılanın ağzına düşerse zehir olur.

Nisan yağmurunun midye ve istiridyenin içine düşmesiyle inci, yılanın ağzına düşmesiyle zehir olacağına dâir inancı, A. Süheyl Ünver'in eski kaynaklardan bulup bizi bilgilendirdiği iki şiir desteklemektedir:

*Evvelâ Nevruz'un yirmisi veli
Ertesi nisan gününün evveli
Yedisi içre yağın nisan-ı has
Ger sadef içre düşerse dürrü has
Geçe nisanın yirmi ikisi*

Hızır İlyas günüdür bil ertesi
(Edirne Selimiye Kütüphanesi, Bâdi Efendi Kitapları 386/5).

*Hemen söz katre-i nisana benzer
Olur dil âsumânından çün nâzil
Sadef ağzına düşse dürr olur pâk
Dehân-ı mâr düşse zehr-i kâtil*
(İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, A 2285).

NİSAN YAĞMURUYLA İLGİLİ ATASÖZLERİ

Nisan yağmuru yere düşer ot; insana, hayvana düşer et olur.

Mart yağar nisan götürür, nisan yağar insan götürür.

Mart yağar nisan övünür, nisan yağar insan övünür.

Mart yağar nisan övünür, nisan yağar yıl övünür.

Martla nisan ağlarsa rençper güler.

Nisan ağlar, mayıs gülerse çiftçi sevinir.

Nisan yağmursuz, mayıs güneşsiz yakışmaz.

Nisan yağar, mayıs öğünür.

Nisan yağar, sap öğünür.

Mayıs yağar, çeç öğünür.

Nisan yağmuru ambara yağar.

Marttan sonra yağın durmaz, doğan ölmez.

Abril geldi yetişti, dudak yere yapıştı.

Abril apıştı, keçiler yere yapıştı.

Martta yağmasın, nisanda dinmesin.

Mart kuruluk, nisan yağmurluk.

Martta yağmazsa, nisanda dinmezse sabanlar altın olur.

Martta sıçan siğmezse, nisanda yağmur dinmezse, ekinim saz, koyunum yüz, gelinim kız olur.

Nisan yağar, mayıs çiseler; o zaman dolar keseler.

Yılın eksliğini nisan yetirir, nisanın eksliğini yıl yetiremez.

Nisanın yağmuru, mayısın şebnemi.

Martla mayıs arasında yağmur yağarsa öv sabanı, yağmazsa sat sabanı.